

mjesto i pustio bih, da mu njegovu površinu djelomice sunce obasjava; ko bi za to vrijeme iz sanduka izašao, počeo bi ljetni život živjeti.

Ko sebi kao gojitelj reptilija nije stekao boljih iskustava, taj neka pogje s ovdje napisanih kao sa temelja, pa će dobro proći sa svojim gojencima, a zaista bolje, nego da bez sopstvenog, dovoljnog i pravog iskustva, tek sa probanjem počne.

Toliko u prilog i korist gojitelja, a napredak gojenčadi!

(Konac.)

Древни босански божак.¹⁾

Приопћено Вид Вулећић-Вукасовић.

Овај је босански божак од лигнита и тежи грама 29. Овога је облика: Божак је кусаста пирамида са основицом дугом 43 мм., а широком 16 мм. — Висина је кусасте пирамиде 41 мм.; горња је основица дуга 34 мм., а широка 9 мм. Петља је (сада сломљена ушица у врху) висока 7 мм., а широка 10 мм. Слика св. Николаје оскаче 2 мм., а тако исто и слика Христа. Око св. Николаја обруб (сада на мјесту покварен) широк је 3 мм., а око Христа 1 и 9 десетина мм. Божак је у дну дебео 13 мм., а у врху 9 мм.

На бошку је сприједџа Свети Николаје. Светац је оскочен на лигниту. Гологлав је и у краткој бради, али дугијех бркова. У црковној је одежди, бива преко рамена му петрахиљ са **+**, на прсима на плашту исти древни крст, с лијеве јеванђеље с крстом и т. д., а с десницом по источну благосиља. Око главе му је угнут торац (ауреола), састављен од листића. Дјело је народно и првобитно, те се види, да је Свети Николаје зачепљан по назаренску, бива косе су му наостре-

¹⁾ Божак = иконица. Ова се ријеч често чује у Далмацији; у Босни и Херцеговини слабо је позната. Примједба уред.

шене и завијене страга, а на челу бич, као ноти у старца сједо-
главца. Светитељ уочено гледа преда се, те му је око торца
с лијеве стране: с десне:

~

СТИ

ЛА

НИКО

І-Е

Чита се: С(ве)ти Николаје.

Страга је (т. ј. на противној страни) бошка разанет Христос. Слика је оскочена, ал' слабо израђена, т. ј. не разазнају се чавли нити прсти, па ни ноге, а само је глава и свето туло¹⁾ потеханије израђено. У Христа је дуга коса и брада, и на тулу хаљина, те се спушта униже. Христос гледа умиљато са стране. Унаоколо је обруб недвршен, као што ни читава слика није подобро довршена, па је понешто грђа (т. ј. заостаје) од слике Светога Николаје сприједа, јер је ова довршенија, ако не изразитија.

Ово је дјело од XIV. вијека, а можда и при свршетку XIII. вијека, бива, кад се је најбоље у Босни развијала народна идеја, то јест, кад је босански феудализам био развио свој утицај по свој нашој земљи у овијем странама.

Божак је висео на прсима (као какав талисман) на врци или о синџирићу, те и дан данашњи у нашијем крајевима народ носи записе, иконе и т. д. На овому је бошку Свети Николаје, а овај је светац покровитељ путника, те од памтивијека наш га народ шује и називље Светијем Николом Путником и држе га многи за своје крсно име. И рокови се у народу обричу до Никоља дне.

На Приморју се морнари завјетују Светому Николи, те му моле богољубнијех молитвица и пјевају дивнијех пјесмица, гдје га називљу Свети Нико капетан и т. д.

Ево ове дубровачке:

„Мјесец како дан,
Свети Нико капетан;
Анђелићи мрнарићи,
Пију вино како тићи! . . .“

Ова је бајословнога смисла:

„Узвезла се корабља,
Из б'јела града у море,
На њој патрун²⁾ Никола;
На Николи танка кошуља,

¹⁾ „Туро“ управо значи труп човјечијег тијела. На Млету веле: „Свето Госпино туло“ што значи: слика Богородице, која је по источном обичају сва окована сребром, те се види само глава. У Босни и Херцеговини једва ће бити позната ријеч „туло.“

²⁾ Господар лађе.

Примједба уред.

А на глави до два в'јенца,
Ево ми зими зелена.
Питају Ника дружина:
„Вјере ти патрун Никола,
Откле ти танка кошуља
И на глави до два в'јенца,
Ево ми зими зелена?“
Нико њима говори:
„Вила ме звала за кума,
Вила ми даде кошуљу,
Вилина ћерца до два в'јенца,
Ово ми зими зелена!“

И ова из дубровачкога засијеца, без сумње, у древно доба:

„Ој Никола мој мрнар,
Реци један оченаш?
„Оченаша не умијем,
Здраве Мар'је и не знам!“
А ти пођи у гору,
Пресиједи зелен бор,
Прес'једи га на троје,
Изнеси га на море;
Од једног гради барчицу,¹⁾
Од другога веслашце,
Од трећега тимунчић,²⁾
Да се Језус приведе
И дјевица Марија,
Која је Бога родила
И за нас се молила!“

Осим споменутијех још необјелодањенијех пјесница, објелодањена је штампана пјесма „Највећи гријеси“, те је најстарија:

Расло дрво сред раја
Племенита дафина
Племенито родила,
Златне гране спустила,
Листе јој је сребрно;
Под њом света постеља,
Сваког цв'јећа настрта,
Понајвише босилка
И румене ружице;
На њој светац почива,
Свети отац Никола,
К њем' долази Илија,
Мироносна војвода;

Па бесједи Илија,
Мироносна војвода:
„Та устани Никола!
Да идемо у гору,
Да правимо корабе,
Да возимо душице
С овог' св'јета на онај“.
Ал' бесједи Никола:
„Окан' дер се Илија,
Мироносна војводо!
Данас јесте недјеља,
У њој се ништ' недјеља,
Већ се крсти и вјенча,

¹⁾ Лађицу.

²⁾ Кормилашце.

Русе косе чешљају,
 Б'јело лишце умива.“
 Опет вели Илија,
 Мироносна војвода:
 „Устај горе, Никола!
 Да идемо у гору
 Да правимо корабе!“
 Ал' устаде Никола,
 Одшеташе у гору,
 Направише корабе,

Превезоше душице
 С овог св'јета на онај.
 А три душе не могу:
 Једна душа гријешна,
 Кума на суд водила;
 Друга душа гријешна,
 С комшијом се мразила;
 Трећа душа најгрјешња,
 Дјевојку је скудила

Овдје није баш мјеста, да се пише о светоме Николи по народословноме правилу, па сам ето ово само као биљешку навео, а то по дебелу, јер би се о тому потехано могло доста написати, те ми је испустити све нагађање о Слави и о Светому Николи.

Овај ми је красни предмет даровао, тому је доста доба, наш врли сурадник г. Томо Драгичевић из Босне, те ми је о њему овако писао: — „Ону сам сличицу нашао у Богutowу селу, у бјелинском котару, бива у Мраморском потоку. Од онога је мјеста, гдје сам ту сличицу нашао, преко потока на једном брдељку, — бива до тридесет корака сјеверно-источно, — још нешто мраморја, а прије је ту било (како казују) до сто каменова. Гдје сам нашао тај комадић (т. ј. бојак на лигниту) ту је нађен такођер један „гвоздени наџак“. Ту је њива Стојана Лазића из Богutowа села, па ми је он приповиједао, да је једном, кад је туда орао плугом, извалио плочу, те да је под плочом био земљен лонац, али да у њему није ништа нашао. . . Он је тај лонац уништио, па мирна Босна. . . И ја сам на тој њиви тражио неколико пута, али нијесам ништа нашао, осим спошнутијех предмета. Уз то ми је узгреде напоменути, да је овдје доста окамењенијех морскијех шкољака разне врсте. — Отуда се зове Мраморски поток, јер је у њему прије било доста мраморја т. ј. старобосанскијех стећака.“

Овако Драгичевић, а мени је још додати, да овај пут не ћу проговорити о гвозденоме наџаку, који се може убројати у традиционално оружје властеле босанско-херцеговачке. Наџацима касније се служажу бегови, аге и спахије, те их непрестано носијаху. О наџацима често пјева гуслар, кад описује одијело и оружје силнијех јунака. Држим, да би зем. музеј у Сарајеву требао сабирати наџаке, да прикупи тако старине, које су до у најновије доба биле у употреби, и о којима се у многим беговским фамилијама сачуваше традиције, у многим погледу занимљиве и важне¹⁾.

¹⁾ Већ досад је прибрао бос. херцег. музеј многих лијених наџака и буздована. До згоде извистићемо чланак о томе оружју. Уредиштво.